

Κείμενο από το εκπαιδευτικό υλικό «Ανάπτυξη μεθοδολογίας και διδακτικού υλικού για την Εκπαίδευση των Εκπαιδευτών» του Εθνικού Προγράμματος Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών (2003)

Εισαγωγή

Η διδακτική ενότητα αποτελεί συστατικό στοιχείο ενός προγράμματος κατάρτισης. Μια διδακτική ενότητα μπορεί να αποτελείται από ένα μόνο μάθημα (45'), αλλά και από μια σειρά μαθημάτων, τα οποία από την άποψη του περιεχομένου αποτελούν μια ενιαία ενότητα και επιδιώκουν την υλοποίηση ενιαίων μαθησιακών στόχων. Μια κατάλληλα οργανωμένη σειρά διδακτικών ενοτήτων, οι οποίες επιδιώκουν ένα συγκεκριμένο σκοπό, αποτελούν ένα πρόγραμμα κατάρτισης.

Ο σχεδιασμός μιας διδακτικής ενότητας απαιτεί το βέλτιστο συνδυασμό του θεματικού περιεχομένου της με τα χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων, ώστε να διασφαλίζεται η επίτευξη συγκεκριμένων μαθησιακών στόχων. Αποτελεί ως εκ τούτου μια συστηματική διαδικασία, που περιλαμβάνει διαδοχικά βήματα και απαιτεί συνεχή κριτική εκτίμηση και αξιοποίηση όλων των διαθέσιμων στοιχείων.

Οι καθιερωμένες προσεγγίσεις σχεδιασμού μιας διδακτικής ενότητας εστιάζονται στην υλοποίηση μαθησιακών στόχων, αξιοποιώντας στοιχεία εκείνων των ψυχολογικών θεωριών που αντιμετωπίζουν τη μάθηση κυρίως ως τροποποίηση της συμπεριφοράς των ατόμων. Υπό το πρίσμα αυτό, ο σχεδιασμός μιας διδακτικής ενότητας οργανώνεται σε διαδοχικά βήματα και αρχίζει με τον καθορισμό των διδακτικών στόχων, περιλαμβάνει την αναλυτική ανάπτυξη του περιεχομένου της διδασκαλίας, τον προσδιορισμό των κατάλληλων εκπαιδευτικών τεχνικών, την επιλογή των εκπαιδευτικών μέσων και καταλήγει στην αξιολόγηση και την αποτίμηση των αποτελεσμάτων.

Όπως είναι φανερό, η προσέγγιση αυτή υιοθετεί μια γραμμική λογική στο σχεδιασμό μιας διδακτικής ενότητας, η οποία διασφαλίζει σαφήνεια και πληρότητα στις βασικές επιλογές, που αφορούν το περιεχόμενό της, τις εκπαιδευτικές τεχνικές, τα εκπαιδευτικά μέσα και το πλαίσιο αξιολόγησης. Αυτή όμως η σαφήνεια και η πληρότητα των επιλογών δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να αποβαίνει σε βάρος μιας ευελιξίας, η οποία είναι αναγκαία κατά τη διδασκαλία των μαθημάτων της διδακτικής ενότητας. Γιατί η μαθησιακή διαδικασία δεν είναι πάντοτε απόλυτα προβλέψιμη, ιδιαίτερα μάλιστα στις περιπτώσεις προγραμμάτων κατάρτισης ενηλίκων. Η επιτυχία της διδασκαλίας των μαθημάτων μιας διδακτικής ενότητας κρίνεται σε τελευταία ανάλυση από την επίτευξη των στόχων της. Συνεπώς ο σχεδιασμός της υπηρετεί κατά κύριο λόγο αυτή την αναγκαιότητα.

Όπως προαναφέρθηκε, μια διδακτική ενότητα μπορεί να διαρκεί από 45 λεπτά μέχρι λίγες ώρες. Είτε όμως πρόκειται για μικρής είτε για μεγαλύτερης διάρκειας διδακτική ενότητα, η διαδικασία που ακολουθείται για το σχεδιασμό της είναι η ίδια και στη συνέχεια θα την περιγράψουμε αναλυτικά.

Σημείωση: Γνωρίζοντας πώς σχεδιάζεται μια διδακτική ενότητα εκπαίδευσης ενηλίκων, αποκτάτε και τα βασικά «εργαλεία» για να κατανοείτε πώς σχεδιάζεται και μια Μικροδιαδασκαλία 20'-25', η οποία δεν αποτελεί παρά ένα δείγμα προσομοιωμένης διδασκαλίας. Ωστόσο, περισσότερο αναλυτικά θα προσεγγίσουμε τη Μικροδιδασκαλία στα Κεφάλαια 4 και 5 του παρόντος διδακτικού υλικού.

Βασικά βήματα σχεδιασμού μιας διδακτικής ενότητας

Στα βασικά βήματα σχεδιασμού μιας διδακτικής ενότητας περιλαμβάνονται απαραίτητα τα επόμενα πέντε:

1. Η μελέτη και αξιοποίηση των διαθέσιμων πληροφοριών, με στόχο τον εντοπισμό των παραγόντων, οι οποίοι διαμορφώνουν το πλαίσιο ανάπτυξης των διδακτικών δραστηριοτήτων κατά τη διδασκαλία των μαθημάτων της διδακτικής ενότητας.
2. Η διατύπωση των στόχων της διδακτικής ενότητας.
3. Ο καθορισμός και η οργάνωση του περιεχομένου της διδακτικής ενότητας.
4. Η επιλογή των κατάλληλων εκπαιδευτικών τεχνικών και μέσων.
5. Ο σχεδιασμός της αξιολόγησης των εκπαιδευομένων και των βασικών συντελεστών της διδακτικής ενότητας.

Τα βασικά αυτά βήματα σχεδιασμού μιας διδακτικής ενότητας συνδέονται στενά μεταξύ τους και κατά κανόνα το ένα καθορίζει το άλλο. Δημιουργείται όμως μια εντύπωση γραμμικής διαδοχής τους, επειδή η περιγραφή τους ακολουθεί την ορθολογική και χρονική αλληλουχία ανάπτυξής τους.

Παράδειγμα 1 : Το περιεχόμενο κάθε διδακτικής ενότητας καθορίζεται από τους στόχους της και αυτό με τη σειρά του, αλλά και σε συνδυασμό με τα χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων, καθορίζει τις εκπαιδευτικές τεχνικές και τα μέσα υλοποίησής τους. Η επιλογή όμως των εκπαιδευτικών τεχνικών και μέσων καθορίζεται συχνά από τη διαθεσιμότητά τους ή άλλους πρακτικούς λόγους και συνθήκες.

Σχηματικά:

1ο βήμα του σχεδιασμού μιας διδακτικής ενότητας:

Μελέτη και αξιοποίηση πληροφοριών

Στο πρώτο βήμα σχεδιασμού μιας διδακτικής ενότητας αξιοποιούνται οι διαθέσιμες πληροφορίες για τα βασικά χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων, τους σκοπούς και το περιεχόμενο του προγράμματος κατάρτισης, ώστε να εντοπιστούν οι καθοριστικοί παράγοντες, οι οποίοι - τουλάχιστον θεωρητικά σε πρώτο επίπεδο - διαμορφώνουν το πλαίσιο ανάπτυξης των δραστηριοτήτων κατά τη διδασκαλία των μαθημάτων της διδακτικής ενότητας.

Στο βήμα αυτό ενδιαφέρει ιδιαίτερα ο συσχετισμός των συγκεκριμένων σκοπών και του περιεχομένου του προγράμματος κατάρτισης με τα βασικά χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων, τα οποία με τη σειρά τους συναρτώνται άμεσα με τη βέλτιστη αξιοποίηση της συμμετοχής τους στο πρόγραμμα κατάρτισης. Τέτοια χαρακτηριστικά είναι το φύλο και ο μέσος όρος ηλικίας τους, τα βασικά εκπαιδευτικά τους προσόντα, τα

κύρια χαρακτηριστικά της επαγγελματικής τους εμπειρίας, αλλά και οι υποκειμενικές τους απόψεις για το αντικείμενο της κατάρτισης, η συνειδητοποίηση των ελλείψεών τους κ.ά.

Σημαντικά για το σχεδιασμό κάθε διδακτικής ενότητας είναι επίσης τα στοιχεία που αφορούν τους πρακτικούς περιορισμούς και τα οικονομικά δεδομένα του προγράμματος. Τέτοια στοιχεία είναι, για παράδειγμα, η διαθέσιμη υλικοτεχνική υποδομή, οι χώροι διδασκαλίας, οι παρεχόμενες υπηρεσίες και διευκολύνσεις προς τους εκπαιδευόμενους κλπ.

Σχηματικά, τα ελάχιστα **αναγκαία στοιχεία** για τον εντοπισμό των παραγόντων που διαμορφώνουν το πλαίσιο ανάπτυξης των δραστηριοτήτων κατά τη διδασκαλία των μαθημάτων της διδακτικής ενότητας, πρέπει να απαντούν σε έξι βασικά ερωτήματα:

ΠΟΙΟ είναι ο τυπικός εκπαιδευόμενος (χαρακτηριστικά εκπαιδευομένων, οι οποίοι θα παρακολουθήσουν τη συγκεκριμένη διδακτική ενότητα)

ΓΙΑΤΙ έχει αναπτυχθεί και υλοποιείται το πρόγραμμα κατάρτισης, μέρος του οποίου αποτελεί η συγκεκριμένη διδακτική ενότητα (βασικός σκοπός του προγράμματος κατάρτισης)

ΠΟΙΟ είναι το περιεχόμενο του προγράμματος κατάρτισης, μέρος του οποίου αποτελεί η συγκεκριμένη διδακτική ενότητα

ΠΟΥ θα γίνει η διδασκαλία των μαθημάτων της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας (σε ποιο τόπο και σε ποιο χώρο)

ΠΟΤΕ θα γίνει η διδασκαλία των μαθημάτων της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας (χρονική διάρκεια και ωράριο διδασκαλίας)

ΤΙ είναι διαθέσιμο, προκειμένου να υλοποιηθεί η διδασκαλία των μαθημάτων της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας (ποια εκπαιδευτικά μέσα είναι διαθέσιμα, ποιοι πόροι υπάρχουν κ.ά.)

Δραστηριότητα 1

- Με βάση όσα αναφέρθηκαν αμέσως παραπάνω, ποια θεωρείτε αναγκαία στοιχεία για την ανάπτυξη της διδακτικής ενότητας «Επεξεργασία κειμένου και συνήθειες εκδοτικές εργασίες εγγράφων», του προγράμματος κατάρτισης «Εκτέλεση εργασιών γραφείου με χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή», το οποίο έχει ως βασικό σκοπό την απόκτηση γνώσεων και ικανοτήτων για την εκτέλεση εργασιών γραφείου με χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή;
- Δώστε μια απάντηση, φτιάχνοντας ένα δικό σας παράδειγμα. *Τη δική μας απάντηση με το παράδειγμά της θα τη βρείτε στο Παράρτημα του Κεφαλαίου.*

2ο βήμα του σχεδιασμού μιας διδακτικής ενότητας:

Διατύπωση των στόχων της διδακτικής ενότητας

Με βάση το σκοπό και το περιεχόμενο ενός προγράμματος κατάρτισης, καθορίζονται αναλυτικά και με σαφήνεια οι διδακτικοί στόχοι της κάθε διδακτικής ενότητας. Προσδιορίζονται δηλαδή τα συγκεκριμένα αποτελέσματα που επιδιώκουμε από τη διδασκαλία των μαθημάτων κάθε ενότητας. Οι στόχοι αυτοί πρέπει να ανταποκρίνονται στις εκπαιδευτικές ανάγκες που το πρόγραμμα επιδιώκει να καλύψει και ταυτόχρονα να αντιστοιχούν στις πραγματικές δυνατότητες των εκπαιδευομένων.

Η σαφής διατύπωση των διδακτικών στόχων αποτελεί το θεμέλιο λίθο της αποτελεσματικότητας κάθε διδακτικής ενότητας για τον εξής απλό λόγο: αν δεν γνωρίζει ο εκπαιδευτής, αλλά και οι εκπαιδευόμενοι, εκ των προτέρων και με σαφήνεια τι θέλουν να έχουν πετύχει μετά την ολοκλήρωση μιας διδακτικής ενότητας, οι πιθανότητες εσφαλμένων επιλογών κατά τη διδασκαλία της είναι μεγάλες. Οι στόχοι κάθε διδακτικής ενότητας αποτελούν το πλαίσιο, με βάση το οποίο οι εκπαιδευτές είναι σε θέση να καθορίσουν και να οργανώσουν το αναλυτικό της περιεχόμενο, που είναι γνωστό ως «διδασκτέα ύλη», να διαλέξουν τις κατάλληλες για τη συγκεκριμένη διδακτική ενότητα εκπαιδευτικές τεχνικές και να επιλέξουν ή να αναπτύξουν, όπου δεν είναι διαθέσιμα, τα αναγκαία εκπαιδευτικά μέσα.

Επιπλέον οι στόχοι κάθε διδακτικής ενότητας και ο βαθμός επίτευξής τους αποτελούν το πλαίσιο για τη διατύπωση των κριτηρίων και την επιλογή των μέσων και των μεθόδων της αξιολόγησης μετά την ολοκλήρωση της διδασκαλίας ή και μετά τη λήξη του προγράμματος κατάρτισης. Επομένως ο καθορισμός και η διατύπωση των στόχων μιας διδακτικής ενότητας, καθώς και το αποτέλεσμα της διδασκαλίας της είναι αλληλένδετα. Γι' αυτό είναι παρά πολύ σημαντικό να κατανοήσουν οι εκπαιδευτές τη σπουδαιότητα του καθορισμού, αλλά και της σωστής διατύπωσης των στόχων μιας διδακτικής ενότητας.

Εδώ πρέπει να επισημανθεί η διαφορά ανάμεσα στο **σκοπό** ενός προγράμματος κατάρτισης και στους **στόχους** μιας διδακτικής ενότητας, επειδή πολύ συχνά υπάρχει σύγχυση για τις δύο αυτές έννοιες.

Ο σκοπός ενός προγράμματος κατάρτισης είναι μια γενική δήλωση προθέσεων, η οποία μπορεί και να μην αναφέρεται στα αναμενόμενα αποτελέσματα με σαφή και αναλυτικό τρόπο. Για παράδειγμα: «Σκοπός του προγράμματος είναι η εκπαίδευση ανέργων στο θέμα Χ, ώστε να διευκολυνθεί η είσοδός τους στην αγορά εργασίας».

Αντίθετα, ο στόχος μιας διδακτικής ενότητας αναφέρεται στα επιδιωκόμενα αποτελέσματα της διδασκαλίας της με σαφή και αναλυτικό τρόπο. Για παράδειγμα: «Στόχος της διδακτικής ενότητας είναι η απόκτηση

γνώσεων και ικανοτήτων, οι οποίες επιτρέπουν το χειρισμό μηχανήματος κοπής» ή «Στόχος της διδακτικής ενότητας είναι η απόκτηση γνώσεων και ικανοτήτων που επιτρέπουν την αποτελεσματική επικοινωνία των εργαζομένων μέσα στην επιχείρηση, καθώς και η ανάπτυξη θετικής στάσης εκ μέρους τους ως προς τη σημασία της δημιουργικής επικοινωνίας».

Επίπεδα των διδακτικών στόχων

Οι στόχοι μιας διδακτικής ενότητας ταξινομούνται, σύμφωνα με τις κυρίαρχες τάσεις της διεθνούς βιβλιογραφίας και πρακτικής, σε τρία επίπεδα:

A. Επίπεδο των γνώσεων: Ποιες γνώσεις¹ θα αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι ή/και ποιες ικανότητες θα αναπτύξουν - οι οποίες σχετίζονται με την απόκτηση και αξιοποίηση της γνώσης (ικανότητες κατανόησης, ανάλυσης, σύνθεσης, αξιολόγησης)².

Παράδειγμα 2: Στόχος της 5ωρης διδακτικής ενότητας «Αρχές εκπαίδευσης ενηλίκων» είναι να μπορούν οι εκπαιδευόμενοι να κατονομάζουν και να περιγράφουν αυτές τις αρχές (γνώση), να εντοπίζουν τα κοινά τους στοιχεία (ανάλυση), να τα διασυνδέουν με τις βασικές θεωρίες που αναφέρονται στη μάθηση των ενηλίκων (σύνθεση) και να ερμηνεύουν τη σημασία που έχουν αυτές οι αρχές για την αποτελεσματική μάθηση (κατανόηση, αξιολόγηση).

B. Επίπεδο των ικανοτήτων³ : Τι θα είναι ικανοί να κάνουν οι εκπαιδευόμενοι μετά το τέλος της διδακτικής ενότητας.

Παράδειγμα 3 : Στόχος της παραπάνω διδακτικής ενότητας είναι να μπορούν οι εκπαιδευόμενοι να εφαρμόσουν αποτελεσματικά αυτές τις αρχές, όταν αργότερα θα εκπαιδεύσουν ενηλίκους.

Γ. Επίπεδο των στάσεων⁴: Ποιες αξίες και γενικά προδιαθέσεις θα αναπτύξουν ή θα αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι, οι οποίες θα επηρεάζουν τις προτιμήσεις και τη συμπεριφορά τους για ορισμένα πρόσωπα, πράγματα ή καταστάσεις.

Παράδειγμα 4: Στόχος της παραπάνω διδακτικής ενότητας είναι οι εκπαιδευόμενοι να αναπτύξουν θετική στάση απέναντι στον τρόπο, με τον οποίο μαθαίνουν καλύτερα οι ενήλικοι, ιδιαίτερα απέναντι στις αρχές της μάθησης μέσω πράξης και ενεργητικής συμμετοχής.

¹ - Γνώση είναι η απομνημόνευση και ανάκληση πληροφοριών γεγονότων, διαδικασιών, θεωριών, κ.ά.

² - Κατανόηση είναι η ικανότητα βαθύτερης σύλληψης ενός νοήματος που υπερβαίνει την απλή γνώση. Η βαθύτερη αυτή σύλληψη μπορεί να εκφραστεί είτε ως ικανότητα ερμηνείας δεδομένων και εξαγωγής συμπερασμάτων είτε ως ικανότητα επέκτασης ή πρόβλεψης καταστάσεων, φαινομένων, ενεργειών.

- Ανάλυση είναι η ικανότητα διάκρισης ενός συνόλου στα συστατικά του μέρη. Η ανάλυση μπορεί να περιλαμβάνει την ικανότητα αναζήτησης και προσδιορισμού των στοιχείων που συνθέτουν το σύνολο, την ικανότητα εντοπισμού των σχέσεων που υπάρχουν ανάμεσα στα διάφορα μέρη του συνόλου (π.χ. ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα σε στοιχεία οποιασδήποτε μορφής, σχέσεις μεταξύ αιτίας και αποτελεσμάτων σε μια ενέργεια) ή την ικανότητα αναγνώρισης αρχών που συνδέουν, οργανώνουν και ενοποιούν τα στοιχεία ενός συνόλου.

- Σύνθεση είναι η ικανότητα επανασύνδεσης των μερών ενός συνόλου, με στόχο το σχηματισμό ενός νέου συνόλου. Η σύνθεση απαιτεί ικανότητες αντίθετες από εκείνες που απαιτούνται για την ανάλυση και αναφέρονται κατά κύριο λόγο στις δημιουργικές ικανότητες του ατόμου. Στην κατηγορία αυτή εντάσσεται κυρίως η ικανότητα διατύπωσης σχέσεων ανάμεσα σε στοιχεία, φαινόμενα ή καταστάσεις (π.χ. σχέση ανάμεσα στην προσφορά και τη ζήτηση ενός προϊόντος).

-Αξιολόγηση είναι η ικανότητα κρίσης της αξίας ή της ποιότητας ενός πράγματος ή μιας κατάστασης. Η κρίση αυτή στηρίζεται σε προκαθορισμένα κριτήρια, τα οποία μπορεί να περιέχονται στο υπό αξιολόγηση αντικείμενο, πράγμα ή κατάσταση, είναι δηλ. κριτήρια εσωτερικά (π.χ. ακρίβεια, συνέπεια, συνοχή, αξιοπιστία) ή σε επίσης προκαθορισμένα κριτήρια που όμως δεν περιέχονται στο υπό αξιολόγηση αντικείμενο, πράγμα ή κατάσταση, είναι δηλαδή κριτήρια εξωτερικά (π.χ. πρότυπα, νόμοι, κανονισμοί). Πρέπει να σημειωθεί ότι, επειδή η αλληλοσυσχέτιση ανάμεσα στις ικανότητες ανάλυσης, σύνθεσης και αξιολόγησης είναι μεγάλη, σε ορισμένες περιπτώσεις υπάρχουν αντικειμενικές δυσκολίες στην διάκριση των αντίστοιχων επιμέρους στόχων.

³ - Ικανότητα είναι η δυνατότητα αποτελεσματικής χρήσης γνώσεων, εμπειριών και προσόντων.

⁴ Στάση είναι ένα σύνολο αξιών, βαθιά ριζωμένων, που υιοθετούν τα άτομα, με βάση τις οποίες καθορίζεται η συμπεριφορά τους.

Η σημασία της στοχοθεσίας στο επίπεδο των στάσεων

Πολύ συχνά ένα πρόγραμμα κατάρτισης, ακόμη κι αν προσφέρει στους εκπαιδευόμενους τις κατάλληλες γνώσεις και ικανότητες, ακυρώνεται ως προς την αποτελεσματικότητά του, εάν δεν έχει σχεδιαστεί με τρόπο που να μπορούν να αναπτυχθούν στη διάρκειά του οι κατάλληλες στάσεις ως προς το αντικείμενο της μάθησης και τις εφαρμογές του στην πράξη. Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις αρκετών προγραμμάτων κατάρτισης στην πληροφορική, που απευθύνονται σε εργαζόμενους επιχειρήσεων ή οργανισμών. Συχνά, ακόμη κι αν οι εργαζόμενοι αποκτήσουν στη διάρκεια ενός τέτοιου προγράμματος γνώσεις και ικανότητες αναφορικά με τη χρήση κάποιου νέου συστήματος πληροφορικής, το σύστημα αυτό δεν εφαρμόζεται ικανοποιητικά, γιατί δεν έχει υπάρξει μέριμνα να αναπτυχθεί η θετική στάση των συμμετεχόντων ως προς τη χρησιμοποίησή του (λ.χ. οι εργαζόμενοι εξακολουθούν να ανησυχούν για τις επιπτώσεις που θα έχει στο εργασιακό τους καθεστώς η χρήση της πληροφορικής, βλέπουν ανταγωνιστικά τους νεότερους συναδέλφους τους που εξοικειώνονται γρηγορότερα με το νέο σύστημα κ.ο.κ.).

Δραστηριότητα 2

➤ Υποθέστε ότι ο γενικός σκοπός μιας δωρης διδακτικής ενότητας ενός προγράμματος διοίκησης επιχειρήσεων είναι να μάθουν οι εκπαιδευόμενοι τις δύο βασικές τεχνικές επιλογής προσωπικού (συνέντευξη, βιογραφικό σημείωμα). Σχεδιάστε τους στόχους αυτής της διδακτικής ενότητας (περίπου 100 λέξεις):

A. Σε επίπεδο γνώσεων:

B. Σε επίπεδο ικανοτήτων:

Γ. Σε επίπεδο στάσεων:

Η δική μας απάντηση βρίσκεται στο Παράρτημα του Κεφαλαίου.

Κάνετε τη δική σας εφαρμογή

Στη διεθνή πρακτική έχει καθιερωθεί συγκεκριμένος τρόπος διατύπωσης των στόχων μιας διδακτικής ενότητας. Για να θεωρηθεί ολοκληρωμένη και ακριβής η διατύπωση των στόχων αυτών, θα πρέπει να τηρούνται τρεις προδιαγραφές:

Προδιαγραφές ολοκληρωμένης διατύπωσης των στόχων

1. Η διατύπωση των στόχων πρέπει να περιλαμβάνει τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα από τη διδασκαλία της διδακτικής ενότητας. Τα αποτελέσματα αυτά, με τη μορφή μιας νέας γνώσης, νέας ικανότητας ή νέας στάσης, θα πρέπει να αναφέρονται σε μία άμεσα ορατή και εύκολα αναγνωρίσιμη συμπεριφορά. Γι' αυτό το λόγο θα πρέπει να διατυπώνονται με ρήματα που δηλώνουν ενέργειες, οι οποίες μπορεί εύκολα να προσδιοριστούν. Στόχοι που διατυπώνονται με ρήματα, όπως «να γνωρίζουν», «να μάθουν», «να καταλάβουν», δεν δηλώνουν ένα σαφές και φανερό αποτέλεσμα και γι' αυτό θα πρέπει

να αποφεύγονται. Αντίθετα, σαφείς και άμεσα ορατές ενέργειες με αισθητά αποτελέσματα, δηλώνουν π.χ. τα ρήματα:

Για στόχους που αφορούν γνώσεις:

αναγνωρίζω, διακρίνω, ερμηνεύω, περιγράφω, ορίζω, απαριθμώ, επιλέγω, κατατάσσω, συγκρίνω, συσχετίζω.

Για στόχους που αφορούν ικανότητες:

επιδεικνύω, κατασκευάζω, μετατρέπω, μετρώ, συντάσσω, σχεδιάζω, υπολογίζω, διορθώνω, ελέγχω, επαληθεύω, επιλύω, εφαρμόζω, χρησιμοποιώ.

Για στόχους που αφορούν στάσεις:

αποδέχομαι, εκτιμώ, απορρίπτω, αμφισβητώ, διερωτώμαι, ενθαρρύνω, παροτρύνω, προτιμώ, υιοθετώ, υποκινώ, υποστηρίζω.

Ένας πρακτικός τρόπος για να ελέγχουμε τη διατύπωση ενός στόχου είναι να υποβάλουμε στον εαυτό μας το ερώτημα: «μπορώ να παρατηρήσω τον εκπαιδευόμενο να τον εφαρμόζει;».

Η διατύπωση των στόχων πρέπει να περιλαμβάνει τις τυπικές συνθήκες, κάτω από τις οποίες αναμένεται να εμφανιστεί το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα της διδακτικής ενότητας. Οι συνθήκες αυτές θα πρέπει να αναφέρονται:

- στον εξοπλισμό ή τα υλικά, που θα δοθούν στους εκπαιδευόμενους (π.χ. χρησιμοποιώντας τον υπολογιστή ή αξιοποιώντας τα έντυπα που δόθηκαν από τον εκπαιδευτή),
- στο χώρο, στον οποίο θα επιτευχθεί το αποτέλεσμα (π.χ. στην αίθουσα διδασκαλίας ή στο χώρο πρακτικής άσκησης),
- στο χρόνο, που απαιτείται για την ολοκλήρωση του αποτελέσματος (π.χ. μετά την ολοκλήρωση της διδασκαλίας ή μετά την εκτέλεση της άσκησης).

2. Η διατύπωση των στόχων πρέπει να περιλαμβάνει τα κριτήρια επίτευξης και αποδοχής των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων, διατυπωμένα με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι δυνατός ο έλεγχος και η μέτρησή τους. Παραδείγματα τέτοιων κριτηρίων είναι η ταχύτητα εκτέλεσης μιας εργασίας (λ.χ. να εξυπηρετηθεί ο πελάτης σε 15 λεπτά), ο μέγιστος αριθμός των επιτρεπόμενων λαθών, η ακρίβεια του αποτελέσματος μιας πράξης (λ.χ. να μετρηθεί με σφάλμα το πολύ 5%), η σαφής αλλαγή συμπεριφοράς (λ.χ. να βελτιωθεί η επικοινωνιακή συμπεριφορά ενός εργαζομένου σε συγκεκριμένα σημεία - π.χ. συνεργατικότητα - σύμφωνα με μαρτυρίες των προϊσταμένων και των συναδέλφων του) κ.ά.

Συμπερασματικά και σχηματικά:

$$\text{Στόχος} = \text{Επιδιωκόμενο Αποτέλεσμα} + \text{Συνθήκη Εμφάνισης} + \text{Κριτήρια Επίτευξης}$$

Παράδειγμα 5: Μετά την παρακολούθηση της διδακτικής ενότητας «Επεξεργασία κειμένου με ηλεκτρονικό υπολογιστή» οι εκπαιδευόμενοι θα είναι ικανοί να επιλέγουν και να εφαρμόζουν τις αναγκαίες εντολές για

τη μορφοποίηση ενός εγγράφου (επιδιωκόμενο αποτέλεσμα), το οποίο δίνεται σε μορφή ηλεκτρονικού αρχείου (συνθήκη εμφάνισης του αποτελέσματος), χωρίς κανένα σφάλμα (κριτήριο επίτευξης του αποτελέσματος).

Παράδειγμα 6: Μετά την παρακολούθηση της διδακτικής ενότητας «Εκπαιδευτικές τεχνικές» οι εκπαιδευόμενοι εκπαιδευτές θα αποδέχονται τη σημασία των ενεργητικών εκπαιδευτικών τεχνικών και θα μπορούν να τις επιλέγουν και να τις χρησιμοποιούν κατάλληλα (επιδιωκόμενα αποτελέσματα) μέσα σε οργανισμούς επαγγελματικής κατάρτισης (συνθήκη εμφάνισης του αποτελέσματος), σύμφωνα με τις προδιαγραφές που διδάχθηκαν (κριτήρια επίτευξης του αποτελέσματος).

3ο βήμα του σχεδιασμού μιας διδακτικής ενότητας:

Καθορισμός και οργάνωση του περιεχομένου μιας διδακτικής ενότητας

- Ο καθορισμός και η οργάνωση του περιεχομένου αποτελούν τον πυρήνα του σχεδιασμού μιας διδακτικής ενότητας. Το βήμα αυτό περιλαμβάνει:
- τον καθορισμό του περιεχομένου της διδακτικής ενότητας,
- την κατανομή του περιεχομένου της διδακτικής ενότητας σε επιμέρους θέματα (υποενότητες) και
- τη χρονική κατανομή των θεμάτων (υποενότητων) της διδακτικής ενότητας.

Παράδειγμα 7:

Πρόγραμμα κατάρτισης: «Τεχνικές διοίκησης προσωπικού» (διάρκεια 350 ώρες).

Διδακτική ενότητα: «Ανθρώπινες σχέσεις» (20 ώρες).

Περιεχόμενο: Κανόνες και αρχές που διέπουν τις ανθρώπινες σχέσεις. Επιπτώσεις του ψυχοκοινωνικού περιβάλλοντος της επιχείρησης στη συμπεριφορά του προσωπικού.

Θέματα (υποενότητες): Ανάπτυξη των ανθρώπινων σχέσεων μέσα στην επιχείρηση. Βασικοί κανόνες και αρχές των ανθρώπινων σχέσεων. Στοιχεία κοινωνικής ψυχολογίας. Το ψυχοκοινωνικό περιβάλλον της επιχείρησης. Ενδοεπιχειρησιακή επικοινωνία.

Χρονική κατανομή:

Θέματα (υποενότητες)	Διδακτικές ώρες
Στοιχεία κοινωνικής ψυχολογίας	2
Βασικοί κανόνες και αρχές των ανθρώπινων σχέσεων	8
Ανάπτυξη των ανθρώπινων σχέσεων μέσα στην επιχείρηση	2
Το ψυχοκοινωνικό περιβάλλον της επιχείρησης	2
Ενδοεπιχειρησιακή επικοινωνία	6
ΣΥΝΟΛΟ	20

Προδιαγραφές για τον καθορισμό και την οργάνωση του περιεχομένου

Κατά το σχεδιασμό του περιεχομένου μιας διδακτικής ενότητας είναι σκόπιμο να τηρούνται ορισμένες βασικές προδιαγραφές. Συγκεκριμένα, το περιεχόμενο θα πρέπει:

- να αντιστοιχεί πλήρως και επαρκώς και στο σκοπό του προγράμματος κατάρτισης και στους στόχους της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας,
- να ανταποκρίνεται με επάρκεια στις διαπιστωμένες εκπαιδευτικές ανάγκες και τα βασικά χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων,
- να καθορίζεται αναλυτικά και να διατυπώνεται με σαφήνεια,
- να χαρακτηρίζεται από συνέπεια (έλλειψη αντιφάσεων) και πληρότητα (έλλειψη επικαλύψεων ή κενών) στην επιλογή, ταξινόμηση και οργάνωση του περιεχομένου των επιμέρους θεμάτων (υποενοτήτων), που το συγκροτούν.

Το

θεωρητικό περιεχόμενο μιας διδακτικής ενότητας περιλαμβάνει έννοιες, αρχές, κανόνες και μεθόδους που ανήκουν σε ένα επιστημονικό πεδίο ή σε έναν τεχνολογικό τομέα, όπως για παράδειγμα η οικονομία και η χημική τεχνολογία, ή είναι διαθεματικά και εντάσσονται σε περισσότερα από ένα επιστημονικά πεδία ή τεχνολογικούς τομείς, όπως για παράδειγμα η μόλυνση του περιβάλλοντος ή η πρόληψη των ατυχημάτων.

Το *πρακτικό περιεχόμενο* μιας διδακτικής ενότητας περιλαμβάνει επιστημονικές ή τεχνολογικές εφαρμογές ή τύπους εργασιών ή επαγγελματικές δεξιότητες μιας επαγγελματικής δραστηριότητας, όπως οι εφαρμογές της ψυχολογίας στη διαφήμιση προϊόντων, η συντήρηση μηχανημάτων κλιματισμού, η τήρηση αρχείου αποθήκης, η έκδοση τιμολογίων, η επεξεργασία κειμένου σε ηλεκτρονικό υπολογιστή.

Οι πλέον συνηθισμένες **πηγές άντλησης στοιχείων** για τον καθορισμό του περιεχομένου μιας διδακτικής ενότητας είναι οι συναφείς με το θέμα της διδακτικής ενότητας επιστημονικές και επαγγελματικές εκδόσεις, όπως επίσης και τα αντίστοιχα εκπαιδευτικά εγχειρίδια. Στις βιβλιοθήκες υπουργείων, οργανισμών (π.χ. Εθνικό Παρατηρητήριο Απασχόλησης, ΟΕΕΚ κ.ά.), επαγγελματικών ενώσεων και ενώσεων εργοδοτών (π.χ. ΤΕΕ, ΕΒΕΑ κ.λπ.) μπορούν να αναζητηθούν τα αναγκαία στοιχεία. Στο διαδίκτυο (internet) μπορεί επίσης να εντοπιστούν ιστοσελίδες (www), οι οποίες περιέχουν πληροφορίες που μπορούν να φανούν χρήσιμες. Σημαντικό ρόλο στον καθορισμό του περιεχομένου μιας διδακτικής ενότητας με πρακτικό περιεχόμενο μπορούν να παίξουν επίσης οι απόψεις και οι εκτιμήσεις ειδικευμένων ατόμων και έμπειρων επαγγελματιών.

Για να θεωρηθεί όμως ολοκληρωμένος ο καθορισμός του περιεχομένου μιας διδακτικής ενότητας, πρέπει να ληφθούν υπόψη - αν υπάρχουν - τα δεδομένα αξιολογήσεων της ίδιας αυτής διδακτικής ενότητας ή και άλλων διδακτικών ενότητων με συναφές περιεχόμενο, τα οποία προέρχονται από προηγούμενη διδασκαλία της σε εκπαιδευόμενους με τα ίδια χαρακτηριστικά. Τα συμπεράσματα αξιολογήσεων άλλων διδακτικών ενότητων με χαρακτηριστικά συγκρίσιμα με εκείνα της διδακτικής ενότητας που σχεδιάζουμε παρουσιάζουν ενδιαφέρον και αν αξιοποιηθούν κατάλληλα μπορούν να συμβάλουν σημαντικά είτε στον εμπλουτισμό του περιεχομένου της είτε στην προσαρμογή του στις ανάγκες των εκπαιδευομένων. Για τους λόγους αυτούς ο εκπαιδευτής οφείλει να διερευνά αν υπάρχουν τέτοια δεδομένα αξιολογήσεων και να τα περιλαμβάνει στο υλικό σχεδιασμού της διδακτικής ενότητας.

Ένα σημαντικό πρόβλημα που τίθεται κατά τον καθορισμό του περιεχομένου μιας διδακτικής ενότητας είναι ο προσδιορισμός της έκτασης και του βάθους του. Αυτά πρέπει να καθορίζονται πρώτα απ' όλα

σύμφωνα με τους στόχους της διδακτικής ενότητας, όπως έχουν ήδη διατυπωθεί, αλλά παράλληλα να αντιστοιχούν στα εκπαιδευτικά προσόντα και την επαγγελματική εμπειρία των εκπαιδευομένων. Το κριτήριο αυτό της **διπλής αντιστοιχίας** είναι σημαντικό και πρέπει να επικρατεί στον καθορισμό του περιεχομένου μιας διδακτικής ενότητας, ώστε να διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας.

Ταυτόχρονα όμως με την παραπάνω αντιστοιχία πρέπει να διασφαλίζεται και η *πληρότητα και νοηματική αλληλουχία του περιεχομένου* αυτού. Δηλαδή να μην υπάρχουν στο περιεχόμενο της διδακτικής ενότητας αντιφάσεις, επικαλύψεις και κενά.

Σε μια διδακτική ενότητα με θεωρητικό περιεχόμενο επικρατεί κατά κανόνα το κριτήριο της εννοιολογικής αλληλουχίας των γνώσεων, όπως ορίζεται από την οργάνωση του επιστημονικού πεδίου ή του τεχνολογικού τομέα, στον οποίο αυτή ανήκει.

Παράδειγμα 8: Το περιεχόμενο της διδακτικής ενότητας «Ανθρώπινες σχέσεις» οργανώνεται με κριτήριο την εννοιολογική αλληλουχία των γνώσεων, όπως ορίζεται από το επιστημονικό πεδίο της «Διοίκησης προσωπικού», το οποίο ανήκει στην επιστήμη της «Διοίκησης επιχειρήσεων». Όπως προκύπτει από τις συναφείς επιστημονικές εκδόσεις και τα εκπαιδευτικά εγχειρίδια, μια τέτοια εννοιολογική αλληλουχία είναι η εξής: Στοιχεία κοινωνικής ψυχολογίας - Βασικοί κανόνες και αρχές των ανθρώπινων σχέσεων - Ανάπτυξη των ανθρώπινων σχέσεων μέσα στην επιχείρηση - Το ψυχοκοινωνικό περιβάλλον της επιχείρησης - Ενδοεπιχειρησιακή επικοινωνία.

Σε μια διδακτική ενότητα με πρακτικό περιεχόμενο επικρατεί κατά περίπτωση - ανάλογα με το συγκεκριμένο περιεχόμενό της - το κριτήριο του τύπου ή της χρονικής αλληλουχίας των εργασιών, των κατηγοριών και επιπέδων δεξιοτήτων μιας επαγγελματικής πρακτικής.

Παράδειγμα 9: Το περιεχόμενο της διδακτικής ενότητας «Μηχανογραφημένες υπηρεσίες υποδοχής (reception) ξενοδοχειακών επιχειρήσεων» οργανώνεται με κριτήριο τη χρονική αλληλουχία σε συνδυασμό με τον τύπο των εργασιών, που απαιτούνται για τη διαχείριση των υπηρεσιών υποδοχής ενός ξενοδοχείου με τη χρήση ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή. Όπως προκύπτει από τις συναφείς επαγγελματικές εκδόσεις και τις απόψεις έμπειρων επαγγελματιών, οι εργασίες αυτές ακολουθούν την εξής σειρά: Κρατήσεις δωματίων - Αφίξεις και αναχωρήσεις πελατών - Διαχείριση και έκδοση λογαριασμών - Καταγραφή και ανάλυση στατιστικών στοιχείων κίνησης πελατών - Αρχεία πελατών.

Τέλος η χρονική κατανομή του περιεχομένου μιας διδακτικής ενότητας σε επιμέρους θέματα (υποενότητες) μέσα στο συνολικά διαθέσιμο χρόνο, αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας της διδασκαλίας της. Η κατανομή αυτή γίνεται με βάση τους διατυπωμένους στόχους της και τις διαπιστωμένες εκπαιδευτικές ανάγκες των εκπαιδευομένων, αλλά και πάντοτε σε συνάρτηση με τυχόν πρακτικούς περιορισμούς του προγράμματος.

Βασικά κριτήρια για τον καθορισμό της χρονικής έκτασης των επιμέρους θεμάτων μιας διδακτικής ενότητας μέσα στο συνολικά διαθέσιμο χρόνο αποτελούν:

- η έκταση και το βάθος του περιεχομένου των επιμέρους θεμάτων της διδακτικής ενότητας σε συνδυασμό με τα εκπαιδευτικά προσόντα και την επαγγελματική εμπειρία, άρα με τις εκτιμώμενες ανάγκες, αλλά και τις δυνατότητες των εκπαιδευομένων,
- ο τύπος των διατυπωμένων στόχων της διδακτικής ενότητας (απόκτηση γνώσεων, ανάπτυξη

δεξιότητων ή διαμόρφωση στάσεων) σε συνδυασμό με το περιεχόμενο των στόχων αυτών.

Σημειώνεται ότι δεν υπάρχουν καθιερωμένες τεχνικές για τον καθορισμό της χρονικής έκτασης και κατά συνέπεια τη χρονική κατανομή των επιμέρους θεμάτων μιας διδακτικής ενότητας. Η δραστηριότητα αυτή βασίζεται κατά κανόνα σε απόψεις και εκτιμήσεις ατόμων ειδικευμένων στο θεματικό περιεχόμενο μιας διδακτικής ενότητας και σε συμπεράσματα αξιολογήσεων της ίδιας ή συναφών διδακτικών ενοτήτων.

Δραστηριότητα 3

➤ Επιλέξτε μια διδακτική ενότητα 5-6 ωρών, προσδιορίστε τους στόχους της (σε επίπεδο γνώσεων, ικανοτήτων, στάσεων). Επίσης προσδιορίστε τα επιμέρους θέματά της, δίνοντας στο καθένα την κατάλληλη χρονική βαρύτητα, σύμφωνα με όσα μελετήσατε στο παρόν βήμα 3 του σχεδιασμού μιας διδακτικής ενότητας. Γράψτε περίπου 50 λέξεις.

4ο βήμα του σχεδιασμού μιας διδακτικής ενότητας:

Η επιλογή εκπαιδευτικών τεχνικών και μέσων

Η επιλογή εκπαιδευτικών τεχνικών, με κριτήρια βασισμένα αφενός στα κύρια χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων και αφετέρου στους στόχους και στο περιεχόμενο της διδακτικής ενότητας, επιδιώκει την εξασφάλιση της βέλτιστης αποτελεσματικότητας της διδασκαλίας της.

Η επιλογή των εκπαιδευτικών τεχνικών για μια διδακτική ενότητα είναι αποτέλεσμα μιας συνδυασμένης εκτίμησης:

- του τύπου των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων από τους διατυπωμένους στόχους της διδακτικής ενότητας (απόκτηση γνώσεων, ανάπτυξη ικανοτήτων, διαμόρφωση στάσεων),
- του περιεχομένου της διδακτικής ενότητας,
- των βασικών χαρακτηριστικών των εκπαιδευομένων, με κύριο στοιχείο την ομοιογένεια ή τη διαφορά τους,
- του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου,
- των δυνατοτήτων εφαρμογής κάθε τεχνικής, ανάλογα με τη διαθέσιμη υποδομή,
- της ευχέρειας των αντίστοιχων εκπαιδευτών και της εξοικείωσής τους με την αντίστοιχη τεχνική.

Σε κάθε περίπτωση πάντως η εκπαιδευτική τεχνική για κάθε διδακτική ενότητα θα πρέπει να καθορίζεται με σαφήνεια κατά το στάδιο του σχεδιασμού της.

Τα εκπαιδευτικά μέσα επιλέγονται επίσης σε αντιστοιχία με τα βασικά χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων και το περιεχόμενο της διδακτικής ενότητας και επιδιώκουν πρωταρχικά να διασφαλίσουν τους αναγκαίους όρους για την αποτελεσματικότητα των καθορισμένων εκπαιδευτικών τεχνικών. Ο τύπος, η μορφή και το περιεχόμενο των εκπαιδευτικών μέσων είναι συνήθως το αποτέλεσμα αποφάσεων που βασίζονται σε συνδυασμένες εκτιμήσεις, αντίστοιχες με εκείνες που λαμβάνουμε υπόψη στην επιλογή των εκπαιδευτικών τεχνικών.

Δραστηριότητα 4

(Πηγή: Α. Κόκκος, 1999, σελ 81-83)

Ας υποθέσουμε ότι στο πλαίσιο ενός προγράμματος εκπαίδευσης εκπαιδευτών, οι οποίοι χαρακτηρίζονται από ομοιογένεια επιπέδου και θετική στάση απέναντι στη χρησιμοποίηση ενεργητικών εκπαιδευτικών τεχνικών, υπάρχει μια διδακτική ενότητα 20 ωρών, με θέμα «Επικοινωνία και λειτουργία ομάδας εκπαιδευομένων». Ο σκοπός, οι διδακτικοί στόχοι και τα περιεχόμενα της ενότητας έχουν καθοριστεί ως εξής:

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της ενότητας είναι να κατανοήσουν οι εκπαιδευόμενοι τις βασικές αρχές της επικοινωνίας και της δυναμικής της ομάδας και να αναπτύξουν τις ικανότητές τους, καθώς και τη διάθεσή τους για αποτελεσματική επικοινωνία στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διεργασίας.

ΣΤΟΧΟΙ

Στο επίπεδο των γνώσεων

- Να αντιληφθούν οι συμμετέχοντες τα στοιχεία της επικοινωνίας, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο αυτά λειτουργούν.
- Να προσδιορίζουν τις ικανότητες που χρειάζονται για την αποτελεσματική επικοινωνία και διαπραγμάτευση.
- Να προσδιορίζουν τη δομή της ομάδας, τους διάφορους ρόλους και τις αλληλεξαρτήσεις μεταξύ των μελών της.
- Να προσδιορίζουν το ρόλο και τις ικανότητες του εκπαιδευτή-εμπυχωτή.

Στο επίπεδο των δεξιοτήτων

- Να αναπτύξουν οι συμμετέχοντες την ικανότητα για επικοινωνία, υποκίνηση των εκπαιδευομένων, αντιμετώπιση συγκρουσιακών καταστάσεων, διαμόρφωση συνεργατικών σχέσεων.
- Να βασίζονται στις επικοινωνιακές τους ικανότητες, ώστε να ανάγονται σε εκπαιδευτές-εμπυχωτές της ομάδας.

Στο επίπεδο των στάσεων

- Να ευαισθητοποιηθούν οι συμμετέχοντες στη σημασία της διεργασίας της επικοινωνίας, τόσο στα πλαίσια της εκπαίδευσης όσο και γενικότερα.
- Να ενισχυθεί η διάθεσή τους να επικοινωνούν ανοικτά, με ειλικρίνεια, με σεβασμό της προσωπικότητας του συνομιλητή.
- Να υιοθετήσουν θετική στάση ως προς την εμπυχωτική λειτουργία του εκπαιδευτή.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Θέματα (υποενότητες)	Ώρες
1. Ορισμός της επικοινωνίας	1
2. Λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία	4
3. Αντιμετώπιση συγκρούσεων	7

4. Δυναμική της ομάδας 5

5. Ο ρόλος του εκπαιδευτή 3

ΣΥΝΟΛΟ 20

Ποιες εκπαιδευτικές τεχνικές και ποια εκπαιδευτικά μέσα θα επιλέγατε, ώστε να διδαχθεί καθένα από τα πέντε αυτά θέματα; (γράψτε περίπου 100 λέξεις).

Μια ενδεικτική απάντηση παρουσιάζεται στο Παράρτημα του Κεφαλαίου.

Ένας χρήσιμος τρόπος για να αποτυπώνονται οι εκπαιδευτικές τεχνικές και τα εκπαιδευτικά μέσα που αντιστοιχούν σε κάθε θέμα μιας διδακτικής ενότητας, είναι αυτός που αποτυπώνεται στον παρακάτω πίνακα.

ΠΙΝΑΚΑΣ (με βάση το παράδειγμα της Δραστηριότητας 4)

Διδακτική Ενότητα: «Επικοινωνία και λειτουργία ομάδας εκπαιδευομένων»

Θέματα (υποενότητες)	Διδακτικές ώρες	Εκπαιδευτικές τεχνικές	Εκπαιδευτικά μέσα
1. Ορισμός της επικοινωνίας	1	Καταιγισμός ιδεών, ερωτήσεις-απαντήσεις	Πίνακας
2. Λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία	4	Παιχνίδι ρόλων, εισήγηση, συζήτηση	Πίνακας, καρτέλες ρόλων, έντυπα, βίντεο, τηλεόραση
3. Αντιμέτωπη συγκρούσεων	7	Μελέτη περίπτωσης, συζήτηση, προσομοίωση, παιχνίδι ρόλων	Πίνακας, έντυπα (μελέτη περίπτωσης), καρτέλες ρόλων, βίντεο, τηλεόραση
4. Δυναμική της ομάδας	5	Εισήγηση, ερωτήσεις-απαντήσεις, ομάδες εργασίας, εισήγηση	Πίνακας, διαφανοσκόπιο
5. Ο ρόλος του εκπαιδευτή	3	Άσκηση (ερωτηματολόγιο), ομάδες εργασίας, εισήγηση-ανακεφαλαίωση	Έντυπα (ερωτηματολόγιο), πίνακας, διαφανοσκόπιο

Σε κάθε περίπτωση ο εκπαιδευτής θα πρέπει να εξετάσει με πολλή προσοχή την *αλληλουχία* των εκπαιδευτικών τεχνικών που θα χρησιμοποιήσει σε όλη τη διάρκεια μιας διδακτικής ενότητας. Με άλλα λόγια, να εξετάσει τη διδακτική ενότητα ως συνολική διεργασία και μέσα από αυτή την οπτική να επανελέγξει τις επιλογές του για τις εκπαιδευτικές τεχνικές που θα χρησιμοποιηθούν σε κάθε ώρα. Τελικά, μόνο μέσα από αυτή τη μακροσκοπική θεώρηση θα κατορθώσει να βρει τους κατάλληλους τρόπους εφαρμογής των διάφορων τεχνικών στην πορεία του χρόνου. Έτσι θα εμπλέξει σταδιακά τους εκπαιδευόμενους στη συμμετοχική διεργασία, σεβόμενος τους ρυθμούς τους και λαμβάνοντας υπόψη τυχόν αρχικούς ενδοιασμούς και αντιστάσεις τους. Αποτέλεσμα θα είναι να προσδώσει μεγαλύτερη ευελιξία στο σχεδιασμό του, δεδομένου ότι η μακροσκοπική θεώρηση επιτρέπει να γίνονται αναπροσαρμογές, ανάλογα με τη εξέλιξη της εκπαιδευτικής πράξης και τη δυναμική των σχέσεων που διαμορφώνονται.

5ο βήμα του σχεδιασμού μιας διδακτικής ενότητας:

Ο σχεδιασμός της αξιολόγησης των πεπραγμένων της διδακτικής ενότητας

Η αξιολόγηση της επίδοσης των εκπαιδευομένων μετά τη συμμετοχή τους στις δραστηριότητες μιας διδακτικής ενότητας επιδιώκει την έγκυρη και αξιόπιστη εκτίμηση του βαθμού απόκτησης γνώσεων, ανάπτυξης ικανοτήτων και διαμόρφωσης στάσεων ως αποτελέσματος της συμμετοχής τους σ' αυτές. Επίσης η διαδικασία της αξιολόγησης μιας διδακτικής ενότητας καλύπτει και την απόδοση του εκπαιδευτή, αλλά και ζητήματα όπως το διδακτικό υλικό, η υποδομή κ.ά.

Οι τεχνικές και τα μέσα συλλογής και ανάλυσης των αναγκαίων στοιχείων για την έγκυρη και αξιόπιστη αξιολόγηση των εκπαιδευομένων και των εκπαιδευτών θα πρέπει να αντιστοιχούν με επάρκεια και πληρότητα:

1. στους διατυπωμένους στόχους της διδακτικής ενότητας,
2. στο καθορισμένο περιεχόμενο της διδακτικής ενότητας,
3. στα βασικά χαρακτηριστικά (εκπαιδευτικά, επαγγελματικά, κοινωνικά) και στις αντίστοιχα εκτιμώμενες δυνατότητες των εκπαιδευομένων.

Τα *κριτήρια αξιολόγησης*, που θα χρησιμοποιηθούν, πρέπει απαραίτητα να αντιστοιχούν στα κριτήρια επίτευξης των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων, τα οποία έχουν διατυπωθεί στο 3ο βήμα σχεδιασμού της διδακτικής ενότητας. Οι *τεχνικές αξιολόγησης* θα πρέπει να καθορίζονται κατά το σχεδιασμό μιας διδακτικής ενότητας και τα μέσα αξιολόγησης να αναπτύσσονται παράλληλα με τον καθορισμό και την οργάνωση του περιεχομένου της.

Μια ολοκληρωμένη προσέγγιση της αξιολόγησης των διδακτικών ενότητων από τον ίδιο τον εκπαιδευτή παρουσιάζεται στο Κεφάλαιο 3, το οποίο πραγματεύεται το ζήτημα αυτό.

ΣΧΟΛΙΑ

Μελετώντας την παρούσα ενότητα, ασφαλώς διαπιστώσατε ότι, για να μπορέσει ένας εκπαιδευτής να σχεδιάσει αποτελεσματικά τη διδακτική ενότητα (ή ενότητες) που αναλαμβάνει στο πλαίσιο ενός προγράμματος κατάρτισης, θα πρέπει να είναι σε βάθος ενημερωμένος όσον αφορά το σκοπό και τους διδακτικούς στόχους του προγράμματος, τα χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων, τις δυνατότητες της υλικοτεχνικής υποδομής, τα ωράρια εργασίας κ.ά. Επιπλέον, για να υπάρχει συνοχή του έργου του με εκείνο των άλλων εκπαιδευτών που προηγήθηκαν ή θα ακολουθήσουν, χρειάζεται να είναι ενημερωμένος για τις εκπαιδευτικές τεχνικές και τα εκπαιδευτικά μέσα που εκείνοι χρησιμοποιούν, σε ποιες (ποια) δίνουν έμφαση και για ποιους εκπαιδευτικούς λόγους κ.ο.κ. (λ.χ. δεν είναι θεμιτό, από την άποψη της ροής της μαθησιακής διεργασίας, τη μία ημέρα ένας εκπαιδευτής να χρησιμοποιεί κυρίως την εισήγηση με χρήση πλήθους διαφανειών και την επόμενη ένας άλλος να βασίζεται στις τεχνικές της ομαδικής εργασίας και της αυτοκατευθυνόμενης μάθησης). Τέλος, είναι απαραίτητο οι εκπαιδευτές, πριν αναλάβουν δράση στο πλαίσιο ενός προγράμματος, να είναι ενημερωμένοι για την ατμόσφαιρα που έχει διαμορφωθεί, για τις υφιστάμενες σχέσεις εκπαιδευτών-εκπαιδευομένων, για το εκπαιδευτικό συμβόλαιο και τη μέχρι στιγμής λειτουργία του.

Είναι λοιπόν επιτακτική ανάγκη οι εκπαιδευτές κάθε προγράμματος κατάρτισης να συζητούν σε βάθος

μεταξύ τους σχετικά με το περιεχόμενό του, την εκπαιδευτική μεθοδολογία του και τον τρόπο λειτουργίας του. Η συζήτηση αυτή πρέπει να γίνεται πριν την έναρξη του προγράμματος, αλλά και 1-2 φορές κατά τη διάρκειά του, ιδίως όταν το πρόγραμμα διαρκεί εκατοντάδες ώρες και είναι πιθανό στην πορεία του να αλλάξουν πολλές παράμετροι.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Δραστηριότητα 1

Τα αναγκαία στοιχεία για την ανάπτυξη της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας είναι τα ακόλουθα:

Τα χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων:

Είκοσι άνεργοι, στην πλειονότητά τους γυναίκες ηλικίας 18 έως και 25 ετών, χωρίς προβλήματα όρασης, με απολυτήριο δευτεροβάθμιας γενικής ή επαγγελματικής εκπαίδευσης και τριετή τουλάχιστον επαγγελματική εμπειρία σε εργασίες γραφείου μικρών και μεσαίων εμπορικών επιχειρήσεων.

Ο βασικός σκοπός του προγράμματος κατάρτισης:

Απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων για την εκτέλεση εργασιών γραφείου με χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή.

Το περιεχόμενο του προγράμματος κατάρτισης:

Βασικές έννοιες πληροφορικής, χρήση υπολογιστή και διαχείριση αρχείων, επεξεργασία κειμένου και συνήθεις εκδοτικές εργασίες εγγράφων, διαχείριση δεδομένων με τη λογική των λογιστικών φύλλων, επεξεργασία εικόνων και φωτογραφιών, προετοιμασία παρουσιάσεων προϊόντων και υπηρεσιών, διαχείριση πληροφοριών και επικοινωνίες, τεχνικές δημοσίων σχέσεων.

Ο τόπος και ο χώρος διδασκαλίας μαθημάτων:

Εκπαιδευτικό κέντρο, εργαστήριο ηλεκτρονικών υπολογιστών

Η χρονική διάρκεια και το ωράριο διδασκαλίας μαθημάτων:

30 ώρες σε πρωινό ωράριο, 5 ώρες διδασκαλίας ημερησίως.

Τα διαθέσιμα μέσα:

Το εργαστήριο ηλεκτρονικών υπολογιστών διαθέτει μόνο 12 Η/Υ και 4 εκτυπωτές και δεν υπάρχουν πόροι για την αγορά περαιτέρω εξοπλισμού. Κατά συνέπεια αυτοί οι περιορισμοί πρέπει να ληφθούν προσεκτικά υπόψη από τον αρμόδιο εκπαιδευτή, προκειμένου να βρει τρόπους για να μην υπονομευθεί η ποιότητα της παρεχόμενης κατάρτισης.

Δραστηριότητα 2

Οι στόχοι αυτής της δωρης διδακτικής ενότητας θα μπορούσαν να διατυπωθούν ως εξής:

- A. Στο επίπεδο των γνώσεων: Να προσδιοριστούν και να κατανοηθούν τα βασικά γνωρίσματα των τεχνικών της συνέντευξης και του βιογραφικού σημειώματος, τα κοινά σημεία και οι διαφορές μεταξύ τους, καθώς και τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα κάθε τεχνικής.
- B. Στο επίπεδο των ικανοτήτων: Να αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι την ικανότητα - μέσα από ασκήσεις - να εφαρμόζουν διαδικασίες επιλογής προσωπικού, χρησιμοποιώντας αποτελεσματικά τις τεχνικές της συνέντευξης και της αξιολόγησης βιογραφικών σημειωμάτων.

- Γ. Στο επίπεδο των στάσεων: Να αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι ευνοϊκή στάση απέναντι στην αξιοκρατική επιλογή του προσωπικού. Δηλαδή να αποδεχτούν τη σημασία της διαφανούς και βασισμένης σε κριτήρια διαδικασίας επιλογής, να την υπερασπίζονται και να την εφαρμόζουν σε κάθε σχετική περίπτωση.

Δραστηριότητα 4

Με δεδομένα τα χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων και τους στόχους της διδακτικής ενότητας που αναφέρθηκαν, οι εκπαιδευτικές τεχνικές και τα εκπαιδευτικά μέσα, που θα μπορούσαν ενδεικτικά να χρησιμοποιηθούν ανά θέμα, έχουν ως εξής:

Θέμα 1:

Ο εκπαιδευτής χρησιμοποιεί τις τεχνικές του «καταιγισμού ιδεών» και των ερωτήσεων-απαντήσεων, προκειμένου να γίνει επεξεργασία του ορισμού της επικοινωνίας. Εκπαιδευτικό μέσο: πίνακας.

Θέμα 2:

Παιχνίδι ρόλων. Ένας εκπαιδευόμενος υποδύεται το ρόλο του εκπαιδευτή. Εισηγείται ένα ζήτημα στην ομάδα και γίνεται διάλογος γύρω από αυτό. Στη συνέχεια εκπαιδευτής και εκπαιδευόμενοι σχολιάζουν όσα συνέβησαν στο παιχνίδι ρόλων και επεξεργάζονται τα στοιχεία της λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας που προέκυψαν. Στο τέλος ο εκπαιδευτής παρουσιάζει (με μικρή εισήγηση) ορισμένα θεωρητικά στοιχεία για τις δύο αυτές μορφές επικοινωνίας και γίνεται συζήτηση με τους εκπαιδευόμενους. Η εισήγηση - συζήτηση ενισχύεται από την ανάλυση απομαγνητοφωνημένων διαλόγων (λεκτική επικοινωνία) και βιντεοσκοπημένων συναναστροφών χωρίς ήχο (μη λεκτική επικοινωνία). Εκπαιδευτικά μέσα: πίνακας, καρτέλες ρόλων, έντυπα, (απομαγνητοφωνημένοι διάλογοι), βίντεο, τηλεόραση.

Θέμα 3:

- α. Άσκηση (με την τεχνική της μελέτης περίπτωσης), με θέμα την αντιμετώπιση τριβών στην καθημερινή πρακτική. Στο τέλος γίνεται θεωρητική αναγωγή (μικρή εισήγηση) στις αρχές αντιμετώπισης των συγκρούσεων. Ακολουθεί συζήτηση. Εκπαιδευτικό μέσο: πίνακας.
- β. Άσκηση (με την τεχνική της προσομοίωσης), με θέμα την υποκίνηση και την εμπύχωση (3-4 παίκτες). Επιλέγεται θέμα από το πεδίο της διδασκαλίας. Στο τέλος γίνεται συζήτηση, που αφορά τις αρχές αντιμετώπισης των συγκρούσεων. Εκπαιδευτικό μέσο: πίνακας
- γ. Παιχνίδι ρόλων σε ένα ζήτημα σχετικό με την επικοινωνία μεταξύ 2-3 εκπαιδευομένων. Το περιστατικό βιντεοσκοπείται και στη συνέχεια αναλύεται μέσα από συζήτηση. Εκπαιδευτικά μέσα: καρτέλες ρόλων, βίντεο, τηλεόραση.
- δ. Παιχνίδι ρόλων (5 πρόσωπα). Ένας εκπαιδευόμενος υποδύεται τον εκπαιδευτή, που επιχειρεί να επιλύσει τη διαφωνία μεταξύ 4 προσώπων /εκπαιδευομένων, τα οποία υποδύονται εκπαιδευόμενοι. Στη συνέχεια σχολιάζεται το περιστατικό και συνδέεται με το θεωρητικό του πλαίσιο (συζήτηση). Εκπαιδευτικά μέσα: πίνακας, καρτέλες ρόλων.

Θέμα 4:

Εισήγηση 20' από τον εκπαιδευτή, με θέμα τη δυναμική της ομάδας. Στη διάρκεια της εισήγησης εφαρμόζεται και η τεχνική των ερωτήσεων-απαντήσεων. Ακολουθεί συζήτηση. Στη συνέχεια οι εκπαιδευόμενοι χωρίζονται σε μικρές ομάδες, όπου ανταλλάσσουν εμπειρίες και επεξεργάζονται ζητήματα σχετικά με τη δυναμική των σχέσεων που αναπτύσσονται σε μια ομάδα, ιδιαίτερα σε ομάδα εκπαιδευτικού χαρακτήρα. Από τις ομάδες ζητείται να επιλέξουν και να παρουσιάσουν στην ολομέλεια ένα «θετικό» και ένα «αρνητικό» παράδειγμα. Με αφορμή τις παρουσιάσεις αυτές ο εκπαιδευτής, σε διάλογο με τους εκπαιδευόμενους, προβαίνει σε ανάλυση των παραδειγμάτων και σύνθεση των απόψεων. Τέλος ο εκπαιδευτής με μια σύντομη εισήγηση-επισκόπηση συνδέει την τελευταία αυτή συζήτηση με το θεωρητικό πλαίσιο της δυναμικής της ομάδας, το οποίο παρουσίασε στην αρχική του εισήγηση. Εκπαιδευτικά μέσα: πίνακας, διαφανοσκόπιο (για την εισήγηση του εκπαιδευτή και τις παρουσιάσεις των απόψεων των ομάδων).

Θέμα 5:

Ο εκπαιδευτής διανέμει στους εκπαιδευόμενους ένα ερωτηματολόγιο, που αναφέρεται στο ρόλο του εκπαιδευτή. Οι εκπαιδευόμενοι το συμπληρώνουν κατ' ιδίαν. Στη συνέχεια συγκροτούν μικρές ομάδες, όπου ανταλλάσσουν τις απόψεις που έγραψαν. Κάθε ομάδα συντάσσει ένα κείμενο για το ρόλο του εκπαιδευτή. Τα κείμενα διαβάζονται στην ολομέλεια. Ακολουθεί συζήτηση με τον εκπαιδευτή. Τέλος ο εκπαιδευτής προβαίνει σε σύνθεση των απόψεων, κάνοντας μια μικρή εισήγηση - ανακεφαλαίωση. Εκπαιδευτικά μέσα: έντυπα (ερωτηματολόγιο), πίνακας, διαφανοσκόπιο (για τις παρουσιάσεις των κειμένων των ομάδων).

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Βεντήρη, Μ. (2000), *Σχεδιασμός εκπαιδευτικής ενότητας, στην Εκπαίδευση Εκπαιδευτών*, Ελληνικό Τραπεζικό Ινστιτούτο, σ. 77-85.
- Βεργίδης, Δ. και Καραλής Θ. (1999), *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Σχεδιασμός, οργάνωση και αξιολόγηση προγραμμάτων*, Εκδόσεις Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.
- Κόκκος, Α. (1999), *Εκπαιδευτικές Τεχνικές, στο Εκπαίδευση Ενηλίκων: Εκπαιδευτικές Μέθοδοι και Ομάδα Εκπαιδευομένων*, Εκδόσεις Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.
- Φλουρής, Γ.Σ. (1984), *Η αρχιτεκτονική της διδασκαλίας και η διαδικασία της μάθησης*, Εκδόσεις Γρηγόρης, Αθήνα.
- Χασάπης, Δ. (2000), *Σχεδιασμός, οργάνωση, εφαρμογή και αξιολόγηση προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης*, Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα.
- Bloom, B.S. and Krathwohl, D.R. (1986), *Ταξινομία διδακτικών στόχων*, Τόμος Α', Γνωστικός Τομέας, Εκδόσεις Κώδικας, Θεσσαλονίκη.
- Bloom, B.S. and Krathwohl, D.R. (1991), *Ταξινομία διδακτικών στόχων*, Τόμος Β', Συναισθηματικός Τομέας, Εκδόσεις Κώδικας, Θεσσαλονίκη.
- Mager, R.F. (1985), *Διδακτικοί στόχοι και διδασκαλία*, Εκδόσεις Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη.
- Rogers, A. (1999), *Η Εκπαίδευση Ενηλίκων*, Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Forsyth, I., Jolliffe, A. and Stevens, D. (1997), *Preparing a course*, Kogan Page, London.
- Forsyth, I., Jolliffe, A. and Stevens, D. (1999), *Planning a course*, Kogan Page, London.

ΑΣΚΗΣΗ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

Σχεδιάστε με πληρότητα (σε 2-3 σελίδες) μια διδακτική ενότητα στην οποία ίσως θα είστε εκπαιδευτής /τρια.

Συγκεκριμένα:

A. Περιγράψτε ποιο είναι το αντικείμενο της διδακτικής ενότητας και σε ποιους απευθύνεται.

B. Προσδιορίστε ποιοι είναι οι εκπαιδευτικοί στόχοι του.

Γ. Περιγράψτε τα βασικά Στάδια της διδακτικής ενότητας και προσδιορίστε για καθένα Στάδιο:

(α) ποιο είναι το περιεχόμενο του, (β) ποιοι εκπαιδευτικοί στόχοι επιδιώκονται, (γ) ποιες εκπαιδευτικές τεχνικές και (δ) ποια εποπτικά μέσα θα χρησιμοποιηθούν. Αιτιολογήστε τις επιλογές σας.

Έλεγχος Πληρότητας

Στη συνέχεια, ελέγξτε την πληρότητα όσων γράψατε, παίρνοντας υπόψη της παρακάτω ερωτήσεις και, αν χρειαστεί, επιστρέψτε στο κείμενο που γράψατε και εμπλουτίστε το.

- Ο σχεδιασμός σας δίνει όση έμφαση χρειάζεται στην ανάπτυξη των ικανοτήτων και στο μετασχηματισμό των στάσεων των συμμετεχόντων;
- Οι εκπαιδευτικοί σας στόχοι έχουν σαφήνεια;
- Ποιες πιθανολογείτε ότι θα είναι οι πηγές ανησυχίας των εκπαιδευόμενων κατά την έναρξη της πρώτης συνάντησης; Πώς θα τις αντιμετωπίσετε;
- Οι εκπαιδευτικές τεχνικές που προτίθεστε να χρησιμοποιήσετε είναι οι πλέον κατάλληλες; Κατά πόσο πιθανολογείτε ότι θα προωθήσουν την ενεργοποίηση των εκπαιδευόμενων, τον αλληλοεμπλουτισμό τους, τον κριτικό τρόπο σκέψης, τη σύνδεση της θεωρίας με την πράξη; Κατά πόσο υπηρετούν τους εκπαιδευτικούς στόχους που επιλέξατε;
- Τα εποπτικά μέσα που προτίθεστε να χρησιμοποιήσετε κατά πόσο υπηρετούν τους εκπαιδευτικούς στόχους και τις εκπαιδευτικές τεχνικές που επιλέξατε;
- Κατά πόσο τα εποπτικά μέσα που επιλέξατε υποβοηθούν τις εκπαιδευτικές τεχνικές που θα χρησιμοποιήσετε; Πώς το τεκμηριώνετε;

	Πλήρως				Καθόλου
Ενεργοποίηση εκπαιδευόμενων					
Επικοινωνία – Συνεργασία σας με αυτούς					
Σύνδεση θεωρίας με πράξη					
Κριτικός τρόπος σκέψης					
Ευρετική πορεία προς τη γνώση					